

บันทึก
ประวัติศาสตร์
๑๐
ราชน
แห่งจักรีวงศ์

พินิจ จันทร และคณะ
รวบรวมและเรียบเรียง

บันทึก
ประวัติศาสตร์

๑๐
ราชน
แห่งจากรีวงศ์

พินิจ จันทร และคณะ
รวบรวมและเรียบเรียง

บันทึกประวัติศาสตร์ ๑๐ ราชันแห่งจักรีวงศ์

พินิจ จันทร และคณะ

ราคา ๒๙๕ บาท

©ได้รับอนุญาตจัดพิมพ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม)
พ.ศ.๒๕๕๘ ห้ามลอกเลียนส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ มิเช่นนั้นจะถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์และมีความผิดทางอาญา

จัดพิมพ์โดย

 สำนักพิมพ์ เพชรพินิจ

ในเครือบริษัท เพชรประกาย จำกัด

๘๑ อาคารเพชรประกาย ถนนเสรีไทย

แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๕๕๓๕ # ๑๐๓ โทรสาร ๐ ๒๕๔๐ ๕๕๖๘

Homepage : <http://www.phetpraguy.com>

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พินิจ จันทร และคณะ

บันทึกประวัติศาสตร์ ๑๐ ราชันแห่งจักรีวงศ์. -- กรุงเทพฯ. : เพชรพินิจ, ๒๕๖๕.

๑. กรุงรัตนโกสินทร์และผู้ปกครองนคร--ไทย I. ชื่อเรื่อง.

๓๖๘ หน้า

๙๕๙.๓๐๕

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๕๗๘-๓๕๔-๕

บรรณาธิการ พินิจ จันทร

ออกแบบปก มะจิง

ศิลปกรรม มะจิง

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น

๙๖๙ ถนนพระยาสุเรนทร์ แขวงบางชัน

เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

จัดจำหน่ายโดย

 สำนักพิมพ์ เพชรประกาย

ในเครือบริษัท เพชรประกาย จำกัด

๘๑ อาคารเพชรประกาย ถนนเสรีไทย

แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๕๕๓๕ # ๑๐๓ โทรสาร ๐ ๒๕๔๐ ๕๕๖๘

Homepage : <http://www.phetpraguy.com>

บันทึกประวัติศาสตร์
และเหตุการณ์สำคัญ
๑๐ แผ่นดินแห่งจักรีวงศ์

คำนำสำนักพิมพ์

พระบรมวงศานุวงศ์ไทยในปัจจุบันสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ต้นราชสกุลมหิดล กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สังวาลย์ ตะละภัฏ) โดยสมเด็จพระบรมราชชนกนั้นเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๕) กับสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

หลังการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (ร.๘) สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช (ร.๙) จึงได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ สืบราชสันตติวงศ์ในวันเดียวกัน และภายหลังได้อภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร พระธิดาในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร (สนิทวงศ์) มีพระราชโอรสเพียงพระองค์เดียวคือ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑๐ องค์ปัจจุบัน

บันทึกนี้เป็นส่วนหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ ที่สำนักพิมพ์ได้รวบรวมเอาไว้ เพื่อเป็นอีกบริบทหนึ่งของประวัติศาสตร์ ๑๐ แผ่นดินแห่งจักรีวงศ์ยุครัตนโกสินทร์

บรรณาธิการ

คำนำผู้เขียน

ราชวงศ์จักรี เป็นราชวงศ์ที่ปกครองราชอาณาจักรสยามต่อจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจนถึงปัจจุบัน โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาราชวงศ์โดยการปราบดาภิเษกเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ โดยเรียกว่า **ยุครัตนโกสินทร์**

สำหรับหนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมพระราชประวัติพระมหากษัตริย์และเหตุการณ์สำคัญตั้งแต่พระปฐมบรมมหาชนกแห่งราชวงศ์จักรี มาจนถึงพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑๐ เพื่อบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ไทยสืบต่อไป

ด้วยความปรารถนาดี

พินิจ จันทร

สารบัญ

ปฐมบทแผ่นดินราชวงศ์จักรี	๑๑
• พระปฐมบรมมหาชนกแห่งราชวงศ์จักรี	๑๓
• พระบรมวงศานุวงศ์	๑๔
• รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทย	๑๕
• พระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล	๑๖
• บณบุษบกทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	๑๗
• บณบุษบกทิศตะวันตกเฉียงใต้	๑๘
 พระปฐมบรมราชโองการ	๒๑
• พระมหากษัตริย์แห่งรัตนโกสินทร์	๒๒
  แผ่นดินรัชกาลที่ ๑	
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	๒๗
• สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย	๓๗
  แผ่นดินรัชกาลที่ ๒	
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๔๑
• สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย	๔๘

แผ่นดินรัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕๓

- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๖๒

แผ่นดินรัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๖๕

- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๗๘

แผ่นดินรัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๘๓

- บรมราชาภิเษกครั้งที่ ๑
- ทรงผนวชและบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒
- การเลิกทาส 'ไพร่' ในประเทศไทย
- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๘๗

๘๘

๙๑

๙๙

แผ่นดินรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๐๗

- การส่งทหารเข้าร่วมรบสงครามโลกครั้งที่ ๑
- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๑๑๖

๑๒๓

แผ่นดินรัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๔๓

- การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๑๕๔

๑๕๘

แผ่นดินรัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

๑๖๗

- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย
- เหตุการณ์สวรรคต

๑๘๐

๑๙๐

แผ่นดินรัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

๒๐๕

- สถานะพระมหากษัตริย์
- พระราชกรณียกิจที่สำคัญ
- วรรณกรรมทรงพระราชนิพนธ์
- สรุปเหตุการณ์ทางการเมืองในรัชสมัย
- การสวรรคต
- สรุปเหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

๒๒๑

๒๓๓

๒๓๙

๒๕๔

๒๖๓

๒๖๖

แผ่นดินรัชกาลที่ ๑๐

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒๗๗

- การสืบราชสันตติวงศ์
- การครองราชย์ ในระบอบประชาธิปไตย
- กฎมณเฑียรบาล ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

๓๓๙

๓๔๙

๓๕๓

รวบรวมพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ
ของพระมหากษัตริย์ทั้ง ๑๐ พระองค์ แห่งจักรีวงศ์
และบันทึกประวัติศาสตร์สำคัญของไทย นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ประชุม
แผ่นดินราชวงศ์จักรี

ราชวงศ์จักรี เป็นราชวงศ์ที่ปกครองราชอาณาจักรสยามต่อจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจนถึงปัจจุบัน โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พระนามเดิม *ทองด้วง* ทรงสืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางใน *สมัยกรุงศรีอยุธยา*) ทรงสถาปนาราชวงศ์โดยปราบดาภิเษกเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ ยุคของราชวงศ์นี้เรียกว่า **ยุครัตนโกสินทร์**

สำหรับที่มาของชื่อและสัญลักษณ์ประจำราชวงศ์ จากบรรดาศักดิ์เจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศ์ ตำแหน่งสมุหนายก ซึ่งเป็นตำแหน่งทางราชการที่พระองค์เคยทรงดำรงตำแหน่งมาก่อนในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนคำว่า **จักรี** พ้องเสียงกับคำว่าจักรและตรี ซึ่งเป็นเทพอาวุธของพระวิษณุ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระแสงจักรและพระแสงตรีไว้ ๑ สำรับ และกำหนดให้ใช้เป็นสัญลักษณ์ประจำราชวงศ์จักรีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

พระปฐมบรมมหาชนก แห่งราชวงศ์จักรี

สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกจะกล่าวถึงเจ้านายจำพวกซึ่งเป็นปฐม เป็นต้นแผ่นดินสกุลเจ้าฟ้าแลพระองค์เจ้า หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์แลเจ้าราชินิกุลที่เรียกนามว่าคุณ ว่าหม่อม มีบรรดาศักดิ์เนื่องในพระบรมราชวงศ์นี้ ซึ่งบัดนี้เป็นจำพวกต่างๆ อยู่ จะให้รู้แจ้งว่าเนื่องมาแต่ท่านผู้ใด พระองค์ใด เป็นเดิมแต่แรกตั้งกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยาเมืองมา โดยสังเขปว่าบุรุษนามีบรรดาศักดิ์ ซึ่งเรียกว่าเป็นจำพวกเจ้า คือ เจ้าฟ้าแลพระองค์เจ้า หม่อมเจ้า หม่อมราชวงศ์ทั้งปวงนั้น ล้วนปฏิพัทธ์พัพันสีบดลงมาแต่องค์สมเด็จพระมหาไปยกาธิบตี คือ องค์สมเด็จพระบรมชนกนารถ พระเจ้าหลวงของพระบาทสมเด็จพระปรมิรุราชมหาจักรีบรมนาถ ซึ่งปรากฏพระนามในบัดนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งเป็นปฐมบรมอัครมหาราชธิราชในพระบรมมหาราชวัง

ดังนั้นจึงนับได้ว่า สมเด็จพระมหาไปยกาธิบตี หรือ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก เป็นพระมหาชนกพระองค์แรกแห่งราชวงศ์จักรี และเป็นเจ้านายแห่งราชวงศ์จักรีพระองค์แรกอย่างแท้จริง โดยพระมหาสังข์เดิม ซึ่งเป็นพระมหาสังข์ที่ใช้บรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก เมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ ๑ ซึ่งปัจจุบันใช้รดน้ำในพระราชพิธีมงคลให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้น

พระบรมวงศานุวงศ์

กล่าวว่า พระบรมวงศานุวงศ์ไทยในปัจจุบันสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ต้นราชสกุลมหิดล กับ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สังวาลย์ ตะละภัฏ) โดยสมเด็จพระบรมราชชนกนั้นเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) กับสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี) ถือเป็นพระอนุชาต่างพระมารดาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗)

หลังการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘) สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) จึงได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ในวันเดียวกันนั้น และภายหลังได้อภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร พระธิดาในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร) กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร (สนิทวงศ์) มีพระราชโอรสเพียงพระองค์เดียวคือพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑๐ องค์ปัจจุบัน

รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทย

ลำดับ	พระนาม	ขึ้นครองราชย์	สิ้นสุดการครองราชย์
รัชกาลที่ ๑	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	๖ เมษายน พ.ศ.๒๓๒๕	๗ กันยายน พ.ศ.๒๓๕๒
รัชกาลที่ ๒	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๗ กันยายน พ.ศ.๒๓๕๒	๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๗
รัชกาลที่ ๓	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๖๗	๒ เมษายน พ.ศ.๒๓๙๔
รัชกาลที่ ๔	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒ เมษายน พ.ศ.๒๓๙๔	๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๑๑
รัชกาลที่ ๕	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๑๑	๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓
รัชกาลที่ ๖	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓	๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘
รัชกาลที่ ๗	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘	๒ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๗ (๒๔๗๘) (สละราชสมบัติ)

รัชกาลที่ ๘	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล	๒ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๗ (๒๔๗๘)	๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๙
รัชกาลที่ ๙	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๙	๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙
รัชกาลที่ ๑๐	พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๙	ยังอยู่ในราชสมบัติ

พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาล

พระบรมราชสัญลักษณ์ทั้ง ๙ รัชกาลนี้ ประดิษฐานบนบุษบก แต่เดิม “**บุษบกตราแผ่นดิน**” นั้น มี ๓ บุษบก ตั้งอยู่บนไพธื่อด้านตะวันตกเฉียงเหนือของพระมณฑป ๑ ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ๑ และด้านตะวันตกเฉียงใต้ ๑ บุษบกทั้ง ๓ หลัง ตั้งอยู่บนฐานหินอ่อนรูปสี่เหลี่ยม รอบฐานทั้ง ๔ ด้านมีรูปช้างสำคัญคู่พระปณฺญาธิการของพระมหากษัตริย์แต่ละรัชกาล แสดงให้เห็นว่าในรัชกาลใดทรงได้ช้างสำคัญคู่พระบารมีก็เชือกด้วย

บุษบกทั้ง ๓ หลังนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นเครื่องแสดงถึงพระบรมราชศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๕ รัชกาล จึงได้ทรงสร้างพระบรมราชสัญลักษณ์ของพระองค์ไว้เป็นพุทธบูชา ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

บนบุษบก ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ ๓ รัชกาล ดังนี้

- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑** เป็นรูปมงกุฎไม่มีพระจอม ซึ่งหมายถึงว่าพระองค์เป็นพระปฐมบรมกษัตริย์ราชราชแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และอีกประการหนึ่งก่อนขึ้นเถลิงราชสมบัติ ก็ทรงมีบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกด้วย จึงได้มีการเชิญพระมหาพิชัยมงกุฎ ซึ่งเป็นอาภรณ์สำหรับกษัตริย์ ถวายเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ เพื่อให้เหมาะกับบรรดาศักดิ์ก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ และสมกับที่พระองค์เป็นพระปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ในกาลต่อมาด้วย
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒** เป็นรูปพญาครุฑจับนาค กล่าวกันว่า เพราะพระนามเดิมคือ “ฉิม” อันวิมานฉิมพลีนั้นเป็นวิมานแห่งพญาครุฑอันทรงอำนาจ จึงทรงใช้รูปพญาครุฑจับนาคเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ และพระราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓** เป็นรูปพระวิมาน กล่าวกันว่าเพราะพระนามเดิมคือ “ทับ” ซึ่งหมายถึงที่อยู่ จึงทรงใช้รูปพระวิมานเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ และเป็นพระราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล

บนบุษบก ทิศตะวันตกเฉียงใต้

ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ ๖ รัชกาล ดังนี้

- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** เป็นรูปพระมหามงกุฏ เพราะพระนามเดิมของพระองค์คือ “เจ้าฟ้ามงกุฎสมมติเทววงศ์” จึงใช้ตรามงกุฎเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ และพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล แต่รูปมงกุฎผิดแผกกับมงกุฎรัชกาลที่ ๑ ด้วยเป็นพระมงกุฎที่มีพระจอมประกอบด้วย
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕** เป็นรูปพระจุลมงกุฎ (หรือพระเกี้ยว) เพราะพระนามเดิมคือ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ซึ่งหมายถึงเครื่องประดับเกล้าชนิดหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระเกี้ยวเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ และเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖** เรียกว่า พระราชลัญจกรพระวชิระ เป็นรูปวชิราวุธ ยอดรัศมีประดิษฐานบนพานแว่นฟ้าตั้งอยู่เหนือตั่ง มีฉัตรกลีบบัวตั้งอยู่สองข้างเป็นสัญลักษณ์ของพระปรมาภิไธย “วชิราวุธ” ซึ่งหมายถึง ศาสตราวุธของพระอินทร์
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗** เรียกว่า พระราชลัญจกรพระแสงศร เป็นรูปพระแสงศร ๓ องค์ คือ พระแสงศรพรหมาสตร์ พระแสงศรประลัยวาต พระแสงศรอัคนี-

วาท เหนือราวพาดพระแสงเป็นดวงตรามหาจักรีบรมราชวงศ์ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ เบื้องซ้ายและเบื้องขวาของราวพาดพระแสงตั้งบังแทรก สอดแทรกด้วยลายกนกอยู่บนพื้น ตอนบนของดวงตราพระแสงศร ๓ องค์นี้ เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระปรมาภิไธยว่า “ประชาธิปไตยเดชนัน” ซึ่งมาจากความหมายของศัพท์คำสุดท้ายของวรรคที่ว่า “เดชนัน” แปลว่า ลูกศร

- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘** เป็นรูปพระโพธิสัตว์ ประทับบนบัลลังก์ดอกบัว ห้อยพระบาทขวาเหนือบัวบาน หมายถึงแผ่นดิน พระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัวตูม และมีเรือนแก้วด้านหลังแทนรัศมี มีแท่นรองรับ ตั้งฉัตรบริวารทั้งสองข้าง เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระปรมาภิไธยว่า “อานันทมหิดล” ซึ่งแปลความว่า เป็นที่ยินดีของแผ่นดิน เพราะพระองค์ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ด้วยความยินดีของอเนกนิกรชาวไทย ประหนึ่งพระโพธิสัตว์เสด็จมาประทานความร่มเย็นเป็นสุขแก่ทวยราษฎร์ทั้งมวล
- **พระบรมราชสัญลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙** เป็นรูปพระที่นั่งอัฐทิศ ประกอบด้วยวงจักร กลางวงจักรมีอักขระเป็น “อุ” หรือ “เลข ๙” รอบวงจักรมีรัศมีเปล่งออกโดยรอบ เหนือจักรเป็นรูปเศวตฉัตร ๙ ชั้น ฉัตรตั้งอยู่บนพระที่นั่งอัฐทิศ แปลความหมายว่า มีพระบรมเดชานุภาพในแผ่นดิน โดยวันที่บรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี ได้เสด็จประทับเหนือพระที่นั่งอัฐทิศ สมาชิกรัฐสภาถวายน้ำอภิเษกจากทิศทั้ง ๘ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ทรงรับน้ำอภิเษกจากสมาชิกรัฐสภา แทนที่จะรับจากราชบัณฑิตตั้งในรัชกาลก่อน

“**ทุน ณ ออยุธยา**” ร่วมใจกันปฏิสังขรณ์บุษบกพระบรมราชสัญลักษณ์
รัชกาลที่ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕ ส่วนพระบรมราชสัญลักษณ์
รัชกาลที่ ๖, ๗, ๘, และ ๙ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเพิ่มขึ้นใหม่ เมื่อฉลอง
ครบ ๒๐๐ ปีรัตนโกสินทร์ พ.ศ.๒๕๒๕

พระปฐุม
บรมราชโองการ

พระมหากษัตริย์แห่งรัตนโกสินทร์

ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก หลังจากพราหมณ์ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเครื่องราชูปโภคแล้ว พระมหากษัตริย์จะพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชน เพื่อแสดงถึงพระราชปณิธานในฐานะทรงเป็นผู้รับพระราชภาระแห่งบ้านเมือง

พระปฐมบรมราชโองการ นับตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๑๐ มีเนื้อความเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัย ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงให้มีการเพิ่มคำภาษามคร ดังต่อไปนี้

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
รัชกาลที่ ๑ (พุทธศักราช ๒๓๒๘)

“พรรณพฤษฯ ชลธิ์ แลสิ่งของในแผ่นดิน ทั่วเขตพระนคร ซึ่งหาผู้หวง
แหนมิได้นั้น ตามแต่สมณชีพราหมณาจารย์ราชภูรปวารณาเถิด...”

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
รัชกาลที่ ๒ (วันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒)

“แต่บรรดาพสกนิกรและแม่น้ำใหญ่ น้อย และสิ่งของทั้งปวง ซึ่งมีใน
แผ่นดินทั่วขอบเขตแดนพระนคร ซึ่งหาเจ้าของของหวงแหนมิได้ ให้
พระราชทานแก่สมณะ พราหมณ์ อดาประชาราษฎร์ทั้งปวง ตามแต่
ปรารถนาเถิด”

พระราชโองการปฏิสังขาร* พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๓ (วันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๓๖๗)

“เจ้าพระยา และพระยา ของซึ่งถวายทั้งนี้ จงจัดแจงบำรุงไว้ให้ดี จะได้
รักษาแผ่นดิน”

หมายเหตุ ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว ไม่พบหลักฐานพระปฐมบรมราชโองการหลังจากพิธีถวายสิริราช
สมบัติและเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ที่พระที่นั่งภัทรบิฐ พบแต่ “พระราช
โองการปฏิสังขาร” ในการเสด็จออกมหาสมาคม ซึ่งโปรดให้พระบรมวงศา
นวงศ์ และขุนนางทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเข้าเฝ้าเพื่อรับการถวายราช
สมบัติ จากนั้นจึงมีพระราชโองการตรัสปฏิสังขารกับเจ้าพระยาและพระยา
ทั้งปวง ซึ่งมีเนื้อความเดียวกันทุกรัชกาล ต่อมาภายหลังพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเลิกพิธีส่วนนี้ มีแต่เพียงการถวาย
พระพรชัยมงคลจากขุนนางฝ่ายหน้าและข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน
เท่านั้น

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔ (วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๙๔)

“พรพรณพฤษ ขลธิแลสิ่งของในแผ่นดินทั่วเขตพระนคร ซึ่งหาผู้หวงแหน
มิได้นั้น ตามแต่สมณชีพราหมณาจารย์ราษฎรจะปรารถนาเถิด”

พระปฐมบรมราชโองการ (ครั้งแรก) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๑๑)

“แต่บรรดาที่ไม่มีเจ้าของผลไม้ทั้งน้ำในห้วยละหารดรท่าก็ดี ตามแต่
สมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร์ จะมาแต่จตุระทิศต่าง ๆ ตาม
แต่จะปรารภนา”

พระปฐมบรมราชโองการ (ครั้งหลัง) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๑๖)

คำภาษามคธ

“อิทานาหํ สพฺเพสํ อนุเมติยา ราชา มุฑฺธาวลิตฺโต สุยาเมสุ อีสฺส
ราชิปจํ ราชฺช กามะมิธ ธมฺมิกราชปเวณียา อนุชานามิ ยนฺติ สุยามวิชิเต
อปรปริคฺคหิตํ ตินกฺกุโจทกํ สมณพฺราหมณาทโย สพฺเพสุยามมฺมจฺจิกา
ยถาสฺสํ ปริภูษนฺตฺตฺต”

คำแปล

“ครั้งนี้ท่านทั้งปวงพร้อมใจกัน ยอมให้เราเป็นเจ้าครองราชสมบัติได้รับ
มูรธาภิเศกเป็นใหญ่ในสยามราชภวรัวราณาจักรนี้แล้ว เราอนุญาตยอม
ให้ โดยธรรมิกราชประเพณี พรรณพฤษชลธิ์ในสยามราชภวรัวราณา
จักรนี้ ซึ่งไม่มีเจ้าของหวงเหวนั้น ตามแต่สมณพราหมณาจารย์ ประชา
ราษฎรทั้งปวงจะปรารภนาใช้สอยเทอญ ฯ”

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖ (วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๓)

คำภาษามคธ

“อิทานาหิ พุราหมณา ราชการํ วหนโต พหุโน ชนสฺส อตถาย หิตาย
สุขาย ธมฺเมเน สเมน รชฺชํ กาเรมิ ตุมหากํ สปริคฺคหิตานํ อูปริ ราชกํ
อาณํ ปสาเรตฺวา นาโถ หุตฺวา ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคตฺติ สํวิทหามิ
วิสุสฺสุจฺจา หุตฺวา ยถาสุขํ วิหเรถ ฯ”

คำแปล

“ดูกรพราหมณ์ บัดนี้เราทรงราชภาระครองแผ่นดินโดยธรรมสมำเสมอ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราชอาณาจักรเหนือท่านทั้ง
หลายกับโภคสมบัติ เป็นที่พึงจัดการปกครองรักษาป้องกัน อันเป็น
ธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบาย เทอญ ฯ”

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๗ (วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๘)

คำภาษามคธ

“อิทานาหิ พุราหมณ ราชการํ วหนโต พหุโน ชนสฺส อตถาย หิตาย
สุขาย ธมฺเมเน สเมน รชฺชํ กาเรมิ ตุมหากํ สปริคฺคหิตานํ อูปริ ราชกํ
อาณํ ปสาเรตฺวา นาโถ หุตฺวา ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคตฺติ สํวิทหามิ
วิสุสฺสุจฺจา หุตฺวา ยถาสุขํ วิหเรถ ฯ”

คำแปล

“ดูกรพราหมณ์ บัดนี้เราทรงราชอาณาจักรแผ่นดินโดยธรรมสม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราชอาณาจักรเหนือท่านทั้งหลายกับโภคสมบัติ เป็นที่พึงจัดการปกครองรักษาป้องกัน อันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบาย เทอญ ฯ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

เสด็จสวรรคตก่อนทรงรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ (วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓)

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ (วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒)

“เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

แผ่นดิน
รัชกาลที่

พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจักรีบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

Phrabat Somdet Phra Paramoruracha
Maha Chakri Borommanat
Phra Buddha Yodfa Chulaloke (Rama I)

มีพระนามเดิมว่า ทองด้วง ทรงครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ขณะมีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา ทรงย้ายราชธานีจากฝั่งธนบุรีมาอยู่ฝั่งพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังเป็นที่ประทับ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ เสด็จสวรรคต

สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี

Somdet Phra Amarindra Boromarajini

สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๘๑ - ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๙) พระนามเดิม นาค เป็นอรรคชายาเดิมในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเป็นสมเด็จพระพันปีหลวงในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระนามเดิมว่า **ทองด้วง** ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์เป็นบุตรคนที่ ๔ ของพระอัครสุนทรศาสตร์ (ทองดี) ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก กับพระอัครชายา (หยก) เมื่อเจริญวัยขึ้น ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต (ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าอนุกรมพร)

พระราชสมภพเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก เวลา ๓ ยาม ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๒๗๙ พระราชบิดาทรงพระนามว่า ออกอัครสุนทร มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน คือ

- คนที่ ๑** เป็นหญิงชื่อ “สา” (ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นพระเจ้าพี่นางเธอกรมสมเด็จพระเทพสุดาวดี)
- คนที่ ๒** เป็นชายชื่อ “ขุนรามณรงค์” (ถึงแก่กรรมก่อนที่จะเสวยกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ ๒)
- คนที่ ๓** เป็นหญิงชื่อ “แก้ว” (ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นพระเจ้าพี่นางเธอกรมสมเด็จพระศรีสุดารักษ์)